Mirosław Kisiel

Musicophyletic Competencies of Therapeutic Pedagogy Students: Insights from Higher Education Teaching Practice in Poland

UDC 378.016:[376.011.3-051:78]:005.336.2(438)
DOI https://doi.org/10.24195/artstudies.2026-3.8

Mirosław Kisiel
Habilitated Doctor, Professor
University of Silesia in Katowice at the Institute of Pedagogy (Poland)
ORCID: 0000-0003-2002-0116

Дата першого надходження статті до видання: 02.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 01.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 09.11.2026

Contemporary training for therapeutic educators requires the development of competencies that respond to evolving societal needs and enable the effective use of diverse methods to support the education and development of individuals with special educational needs. One important aspect of professional preparation involves acquiring competencies related to the educational use of music and selected elements of music therapy in pedagogical practice. This article aims to examine the role of musicophyletic competencies in the education of future therapeutic educators and to present pedagogical insights derived from the delivery of university courses at a Polish higher education institution. The article adopts both a theoretical and a practice-oriented perspective, drawing on a review of the relevant literature, course documentation, and the author's own teaching experience. It outlines the theoretical foundations of educators' musicophyletic competencies and discusses their significance in preparing professionals to work with individuals with diverse developmental needs. Furthermore, it presents examples of pedagogical approaches that foster the development of these competencies. The article also explores the challenges associated with designing courses that incorporate music therapy-related content and considers the possibilities for integrating such content into therapeutic education curricula. Particular attention is given to the concept of musicophyletics, proposed as a new term denoting an artistic-pedagogical discipline that integrates music education with activities aimed at supporting individual development. The article concludes that the development of musicophyletic competencies may constitute an important element of the professional preparation of future therapeutic educators, enabling them to employ music-based educational and developmental activities while maintaining clear professional boundaries between the roles of educators and qualified music therapists.

Keywords: *musicophyletic competencies, therapeutic pedagogy, academic education, higher education didactics, music therapy, professional preparation of educators.*

Wprowadzenie. Współczesna pedagogika terapeutyczna coraz częściej odwołuje się do interdyscyplinarnych metod wspierania rozwoju, edukacji i funkcjonowania osób ze zróżnicowanymi potrzebami rozwojowymi oraz edukacyjnymi. Obok tradycyjnych oddziaływań pedagogicznych coraz większe znaczenie przypisuje się metodom wykorzystującym aktywność twórczą, w tym różnym formom arteterapii. Szczególne miejsce zajmuje wśród nich muzykoterapia, której zastosowanie znajduje uzasadnienie zarówno w działaniach wspomagających rozwój poznawczy, emocjonalny i społeczny, jak i w procesach rewalidacyjnych, wychowawczych oraz profilaktycznych. W praktyce pedagogicznej muzyka może pełnić funkcję środka komunikacji, stymulacji, regulacji emocjonalnej oraz budowania relacji, co sprawia, że stanowi cenne narzędzie pracy z dziećmi, młodzieżą i osobami dorosłymi wymagającymi wsparcia. Jednocześnie należy podkreślić, że wykorzystanie muzyki w działaniach pedagogicznych nie jest tożsame z prowadzeniem profesjonalnej muzykoterapii, która wymaga specjalistycznego przygotowania oraz kwalifikacji zawodowych. Pedagog nie pełni roli muzykoterapeuty, jednak powinien dysponować wiedzą i umiejętnościami pozwalającymi na świadome, bezpieczne i adekwatne stosowanie elementów oddziaływań muzycznych w codziennej praktyce edukacyjnej i terapeutycznej oraz na współpracę ze specjalistami reprezentującymi różne dziedziny wsparcia. Oznacza to potrzebę rozwijania kompetencji muzykoterapeutycznych rozumianych jako element szerszych kompetencji terapeutycznych i interdyscyplinarnych przyszłych pedagogów. Z tego względu zaproponowano nowe pojęcie „muzykofiletyka» odnoszące się do dyscypliny o charakterze pedagogiczno-artystycznej, integrującej elementy edukacji muzycznej i oddziaływań wspierających rozwój jednostki. Zmieniające się potrzeby osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, rozwój edukacji włączającej oraz wzrost znaczenia kompleksowego wsparcia rozwojowego skłaniają do refleksji nad zakresem przygotowania studentów pedagogiki terapeutycznej do wykorzystywania metod opartych na muzyce. Program studiów powinien nie tylko przekazywać wiedzę teoretyczną dotyczącą możliwości zastosowania muzyki w edukacji i terapii, lecz także umożliwiać rozwijanie praktycznych umiejętności planowania oraz realizacji działań wspierających rozwój z wykorzystaniem aktywności muzycznej, przy jednoczesnym kształtowaniu świadomości granic własnych kompetencji zawodowych. Pomimo rosnącego zainteresowania zastosowaniem metod arteterapeutycznych w pedagogice, problem przygotowania studentów pedagogiki terapeutycznej do wykorzystywania elementów muzykoterapii pozostaje stosunkowo słabo rozpoznany. Dotychczasowe opracowania koncentrują

się przede wszystkim na skuteczności oddziaływań muzykoterapeutycznych lub opisie ich zastosowań w pracy z określonymi grupami odbiorców, natomiast znacznie rzadziej przedmiotem analiz stają się programy kształcenia przyszłych pedagogów i zakres rozwijanych w ich ramach kompetencji. Powstaje zatem pytanie, czy obecne programy studiów odpowiadają potrzebom współczesnej praktyki pedagogicznej oraz przygotowują absolwentów do świadomego wykorzystywania muzyki jako środka wspierającego proces edukacyjno-terapeutyczny.

Celem niniejszego artykułu jest analiza obecności treści związanych z muzykoterapią w programach studiów przygotowujących studentów pedagogiki terapeutycznej w Polsce oraz ocena zakresu kompetencji muzykoterapeutycznych rozwijanych w procesie kształcenia. Analizie poddano programy studiów i sylabusy wybranych uczelni prowadzących kształcenie pedagogów specjalizujących się w pracy terapeutycznej. Uzyskane wyniki stanowić będą podstawę do sformułowania wniosków dotyczących kierunków doskonalenia programów kształcenia oraz wzmacniania kompetencji zawodowych przyszłych pedagogów.

Kompetencje zawodowe pedagoga terapeutycznego – podstawy teoretyczne

Współczesna pedagogika terapeutyczna stawia przed pedagogiem wymagania wykraczające poza tradycyjnie rozumiane kompetencje dydaktyczne i wychowawcze (Duraj-Nowakowa, 2014). Zmieniające się potrzeby osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, rozwój edukacji włączającej oraz interdyscyplinarny charakter działań wspierających powodują, że od pedagoga oczekuje się nie tylko wysokiego poziomu wiedzy merytorycznej, lecz także umiejętności diagnozowania potrzeb, planowania działań wspierających oraz współpracy z przedstawicielami innych zawodów pomocowych. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera kategoria kompetencji zawodowych, rozumianych jako dynamiczny i zintegrowany zbiór wiedzy, umiejętności, doświadczeń, postaw i wartości umożliwiających skuteczne wykonywanie zadań zawodowych (Kijowska, 2014).

W literaturze pedagogicznej pojęcie kompetencji ujmowane jest wielowymiarowo. Autorzy tacy jak Kazimierz Denek (2005), Janusz Gnitecki (2005) czy Maria Czerepaniack-Walczak (2001) podkreślają, że kompetencje nie ograniczają się do zasobu wiedzy teoretycznej, lecz obejmują również zdolność wykorzystywania jej w praktyce oraz gotowość do podejmowania odpowiedzialnych decyzji w zmieniających się sytuacjach edukacyjnych. Kompetencje zawodowe mają zatem charakter funkcjonalny i ujawniają się w działaniu, stanowiąc efekt integracji wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych i etycznych (Day, 2019). Jak wskazuje Adam Stankowski (2009), Jadwiga Jastrząb (2011) i Anna Radwańska (2018) terapia pedagogiczna to precyzyjnie określony system zintegrowanych i zaplanowanych w czasie zindywidualizowanych działań zapobiegawczo-naprawczych i stymulacyjno-usprawniających, realizowanych przez terapeutów w celowo zorganizowanych różnych formach pomocy i opieki korekcyjno-wyrównawczej dla wychowanków i uczniów wykazujących zaburzenia funkcjonalne i/lub opóźnienie rozwojowe oraz niepowodzenia szkolne. W odniesieniu do pedagoga terapeutycznego kompetencje zawodowe obejmują przede wszystkim przygotowanie do wspierania rozwoju osób z różnorodnymi trudnościami rozwojowymi, edukacyjnymi i społecznymi (Parol, 2009). Oprócz kompetencji diagnostycznych, dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych istotne miejsce zajmują kompetencje terapeutyczne, rozumiane jako zdolność projektowania i prowadzenia działań wspierających rozwój oraz wzmacniających funkcjonowanie psychospołeczne podopiecznych. Kompetencje te wymagają znajomości metod pracy dostosowanych do indywidualnych potrzeb uczestników procesu edukacyjnego oraz umiejętności tworzenia bezpiecznej, wspierającej przestrzeni sprzyjającej rozwojowi (Zińczuk, 2021). W tym miejscu należy podkreślić, że działania pedagogiczne oparte na terapii znane i z sukcesem propagowane są również w literaturze obcej, takich autorów jak: Janine Bolger (2019), *Yailin Martínez-Hierrezuelo i María Bernabé Villodre (2025) czy* Kathryn Ecclestone i Dennis Hayes (2008).

W ostatnich latach obserwujemy wzrost zainteresowania metodami wykorzystującymi aktywność twórczą jako narzędzie wspomagające proces edukacyjny i terapeutyczny (Chmielińska, 2017). Wśród nich szczególne miejsce zajmują różne formy arteterapii, w tym muzykoterapia, której potencjał dostrzegany jest zarówno w rozwijaniu kompetencji komunikacyjnych, emocjonalnych i społecznych, jak i we wspieraniu procesów poznawczych oraz budowaniu relacji interpersonalnych (Konieczna, 2022). W praktyce pedagogicznej elementy aktywności muzycznej wykorzystywane są m.in. w pracy z dziećmi z niepełnosprawnością intelektualną, zaburzeniami ze spektrum autyzmu, trudnościami w komunikacji, zaburzeniami emocjonalnymi czy problemami adaptacyjnymi. Należy jednak wyraźnie zaznaczyć, że stosowanie muzyki w działaniach pedagogicznych nie oznacza prowadzenia profesjonalnej muzykoterapii (Kisiel, 2007). Współczesne standardy zawodowe wskazują, że muzykoterapia jest odrębną dyscypliną praktyki terapeutycznej, wymagającą specjalistycznego przygotowania oraz kwalifikacji. Zadaniem pedagoga nie jest zatem realizowanie procesu muzykoterapeutycznego w znaczeniu klinicznym, lecz świadome wykorzystywanie aktywności muzycznej jako jednego z elementów oddziaływań edukacyjnych i wspierających, z poszanowaniem granic własnych kompetencji zawodowych oraz we współpracy z

wykwalifikowanymi specjalistami (Jarkowska, 2004). Z tego względu zasadne wydaje się wyodrębnienie pojęcia **kompetencji muzykoterapeutycznych pedagoga terapeutycznego**. Na podstawie analizowanej literatury przedmiotu oraz własnych doświadczeń autora pojęcie to może być rozumiane jako zintegrowany zespół wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych umożliwiających odpowiedzialne wykorzystywanie muzyki oraz prostych technik inspirowanych muzykoterapią w działaniach edukacyjnych, wychowawczych i wspierających rozwój. Kompetencje te obejmują znajomość podstaw oddziaływania muzyki na funkcjonowanie człowieka, umiejętność planowania aktywności muzycznych odpowiednich do wieku i potrzeb uczestników, zdolność obserwacji reakcji odbiorców oraz refleksyjnego oceniania skuteczności podejmowanych działań. Równie ważnym ich elementem jest świadomość etyczna, obejmująca rozpoznawanie granic własnych kwalifikacji oraz gotowość do współpracy z przedstawicielami innych profesji.

Tak pojmowane kompetencje wpisują się w model refleksyjnego profesjonalizmu pedagoga, który zakłada ciągłe doskonalenie warsztatu pracy, krytyczną analizę własnych działań oraz otwartość na rozwiązania wynikające z badań naukowych i praktyki interdyscyplinarnej. Włączenie elementów muzykoterapii do procesu kształcenia studentów pedagogiki terapeutycznej nie powinno zatem prowadzić do przygotowania ich do wykonywania zawodu muzykoterapeuty, lecz do rozwijania kompetencji pozwalających na świadome, odpowiedzialne i adekwatne wykorzystywanie potencjału muzyki w codziennej praktyce pedagogicznej.

Muzyka w przygotowaniu zawodowym pedagoga terapeutycznego

W pedagogice terapeutycznej muzyka nie jest jedynie środkiem estetycznej ekspresji, lecz może pełnić funkcję narzędzia wspierającego proces uczenia się, wychowania i terapii (Konaszkiewicz, 1988). Odpowiednio zaplanowane aktywności muzyczne – takie jak śpiew, improwizacja rytmiczna, ruch przy muzyce, słuchanie utworów czy wspólne muzykowanie – mogą wzmacniać koncentrację uwagi, rozwijać komunikację niewerbalną, stymulować aktywność poznawczą oraz sprzyjać integracji społecznej. Ich wartość polega przede wszystkim na możliwości dostosowania form pracy do indywidualnych możliwości i potrzeb uczestników, co jest zgodne z podstawowymi założeniami pedagogiki specjalnej i terapeutycznej (Lecourt, 2008). Należy jednak odróżnić pedagogiczne wykorzystanie muzyki od profesjonalnej muzykoterapii. Muzykoterapia stanowi odrębną dziedzinę praktyki terapeutycznej, opartą na określonych podstawach teoretycznych, metodologicznych i etycznych. Prowadzenie procesu muzykoterapeutycznego wymaga specjalistycznego przygotowania oraz kompetencji wykraczających poza standardowe kwalifikacje pedagoga (**Konieczna-Nowak, 2013**). Z tego względu rolą pedagoga terapeutycznego nie jest zastępowanie muzykoterapeuty, lecz świadome wykorzystywanie elementów aktywności muzycznej jako środka wspierającego proces edukacyjny oraz współpraca z innymi specjalistami w ramach interdyscyplinarnego zespołu. W tym kontekście przygotowanie studentów pedagogiki terapeutycznej powinno obejmować rozwijanie takich kompetencji, które umożliwią im odpowiedzialne korzystanie z potencjału muzyki w codziennej praktyce zawodowej. Oznacza to nie tylko przekazywanie wiedzy na temat wpływu muzyki na rozwój człowieka, lecz również kształtowanie umiejętności planowania aktywności muzycznych zgodnych z celami edukacyjnymi i terapeutycznymi, obserwowania reakcji uczestników oraz ewaluacji podejmowanych działań. Istotnym elementem tego przygotowania jest również rozwijanie postawy refleksyjnej, pozwalającej oceniać skuteczność stosowanych metod oraz dostrzegać granice własnych kompetencji (Szatan, 2014).

Kompetencje muzykoterapeutyczne przyszłego pedagoga można ujmować jako trzy wzajemnie uzupełniające się obszary (Stachyra, 2025). Pierwszy obejmuje **kompetencje poznawcze**, związane z wiedzą dotyczącą podstaw muzykoterapii, psychologicznych i pedagogicznych mechanizmów oddziaływania muzyki oraz możliwości jej wykorzystania w pracy z osobami o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Student powinien rozumieć, w jaki sposób muzyka wspiera funkcjonowanie emocjonalne, poznawcze i społeczne człowieka oraz zna wskazania i ograniczenia stosowania aktywności muzycznych. Drugim obszarem są **kompetencje praktyczne**, obejmujące umiejętność projektowania i prowadzenia prostych aktywności muzycznych dostosowanych do wieku, możliwości i potrzeb uczestników. Nie chodzi o przygotowanie do prowadzenia sesji muzykoterapeutycznych, lecz o nabycie umiejętności wykorzystywania muzyki jako środka wspierającego proces wychowania, edukacji i terapii. W praktyce oznacza to m.in. dobór repertuaru, organizowanie ćwiczeń rytmicznych i ruchowych, tworzenie sytuacji sprzyjających ekspresji twórczej czy wykorzystywanie muzyki w działaniach integracyjnych i relaksacyjnych. Trzeci wymiar stanowią **kompetencje społeczne i etyczne**, obejmujące umiejętność współpracy z innymi specjalistami, komunikowania się z uczestnikami zajęć i ich rodzinami oraz świadomość odpowiedzialności zawodowej. Szczególnego znaczenia nabiera tutaj rozumienie granic własnych kompetencji oraz gotowość do kierowania podopiecznych do specjalistów w sytuacjach wymagających profesjonalnej interwencji terapeutycznej (Bunt & Stige, 2014).

Włączenie elementów muzykoterapii do pedagogiki terapeutycznej skłania pedagogów, którzy

nie posiadają specjalistycznego przygotowania w zakresie muzykoterapii, do poszukiwania adekwatnych rozwiązań metodycznych oraz opracowanych własnych sposobów oddziaływań edukacyjno-terapeutycznych. Rozwiązania te, mim o że odwołują się do założeń muzykoterapii, wymagają odmiennej procedury postępowania oraz specyficznego podejścia do planowania i realizacji działań pedagogicznych. W tym kontekście rozwija się muzykofiletyka, definiowana jako dyscyplina o charakterze pedagogiczno-artystycznym, integrująca elementy edukacji muzycznej i oddziaływań wspierających rozwój jednostki. W jej ramach muzyka, rytm, śpiew oraz szeroko pojęta aktywność głosowa wykorzystywane są jako środki służące realizacji celów edukacyjnych i terapeutycznych. W odróżnieniu do muzykoterapii, której nadrzędnym celem jest wspomaganie procesu leczenia i rehabilitacji oraz poprawy funkcjonowania psychofizycznego, muzykofiletyka koncentruje się przede wszystkim na wspieraniu rozwoju społecznego, edukacyjnego i emocjonalnego, a także na działaniach profilaktycznych i wychowawczych (Orieščikova, 2020). Tym samym stanowi ona propozycję metodyczną ukierunkowaną na wykorzystanie muzyki w środowisku edukacyjnym, bez konieczności prowadzenia specjalistycznych oddziaływań terapeutycznych. Koncepcja muzykofiletyki pozostaje w pewnym związku z refleksją nad znaczeniem muzyki dla funkcjonowania człowieka, przedstawioną przez Olivera Saksa (2007; 2009) w publikacji *Muzykofilia. Opowieść o muzyce i mózgu*. Autor, analizując doświadczenia pacjentów z zaburzeniami neurologicznymi, muzyków oraz osób niezwiązanych zawodowo z muzyką, ukazuje jej wielowymiarowy wpływ na funkcjonowanie mózgu, emocje i zachowanie. Wskazuje, że muzyka może pełnić funkcje aktywizujące, regulacyjne i komunikacyjne, a także wspierać procesy adaptacyjne oraz oddziaływać na układ nerwowy w sposób sprzyjający poprawie funkcjonowania osób z różnymi zaburzeniami. Pewne umocowania można odnaleźć również w metodzie / technice Mobilnej Rekreacji Muzycznej (MRM) Macieja Kieryła (2004), która wykorzystuje uporządkowany układ ćwiczeń rytmicznych, ruchowych, relaksacyjnych do reedukacji stresu, integracji grupy oraz wsparcia rozwoju emocjonalnego jednostki. MRM opiera się na cyklu działań o charakterze pobudzającym i wyciszającym, które pomagają w rozładowaniu napięć psychofizycznych. Sesje MRM obejmują: odreagowanie – uwalnianie nagromadzonych emocji i stresu, zrytmizowanie – dostosowanie ruchu do słyszanego rytmu, uwrażliwienie – zwiększenie odbioru bodźców dźwiękowych i kontaktu z nimi, relaksację – wyciszenie organizm u przy spokojnej muzyce oraz aktywizację – stopniowy powrót do pełnej dyspozycji. W opinii autora metoda ta znajduje szerokie zastosowanie w profilaktyce oraz pracy terapeutycznej z dziećmi, dorosłymi i seniorami.

Z perspektywy dydaktyki akademickiej rozwijanie kompetencji muzykofiletycznych, wymaga stosowania metod aktywizujących, umożliwiających studentom zdobywanie doświadczeń poprzez działanie. Warsztaty, ćwiczenia praktyczne, analiza studiów przypadków, projektowanie scenariuszy zajęć czy refleksja nad własnymi doświadczeniami edukacyjnymi sprzyjają integrowaniu wiedzy z praktyką. Takie formy pracy pozwalają studentom nie tylko poznać możliwości wykorzystania muzyki w edukacji i terapii, lecz także rozwijać pewność siebie, kreatywność oraz umiejętność krytycznej oceny własnych działań (Wosik-Kawala i Zubrzycka-Maciąg, 2011). Przygotowanie pedagogów terapeutycznych do wykorzystywania muzyki w pracy zawodowej powinno być postrzegane jako element szerszego procesu kształtowania kompetencji interdyscyplinarnych. Współczesny pedagog coraz częściej funkcjonuje w zespołach specjalistów, współpracując z psychologami, logopedami, terapeutami zajęciowymi, fizjoterapeutami czy muzykoterapeutami. Znajomość podstaw muzykoterapii oraz umiejętność wykorzystywania aktywności muzycznej w działaniach pedagogicznych sprzyjają efektywnej współpracy i zwiększają możliwości indywidualizacji wsparcia udzielanego osobom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (Kataryńczuk-Mania, 2022).

Obecność treści z zakresu muzykoterapii w kształceniu studentów pedagogiki terapeutycznej nie powinna być rozumiana jako przygotowanie do wykonywania zawodu muzykoterapeuty. Jej celem jest rozwijanie kompetencji umożliwiających świadome, etyczne i adekwatne wykorzystywanie muzyki jako narzędzia wspierającego proces edukacyjny i terapeutyczny oraz przygotowanie przyszłych pedagogów do współpracy w interdyscyplinarnym systemie wsparcia.

Zarys metodyki badań własnych

Projekt badawczy miał charakter jakościowy i opierał się na metodzie analizy dokumentów. Celem badania było określenie obecności treści związanych z muzykoterapią w programach studiów przygotowujących studentów pedagogiki terapeutycznej w Polsce oraz ocena zakresu kompetencji muzykofiletycznych rozwijanych w procesie kształcenia.

Materiał badawczy stanowiły ogólnodostępne programy studiów, plany kształcenia oraz sylabusy przedmiotów pochodzące z wybranych polskich uczelni prowadzących kierunek pedagogika ze specjalnością przygotowującą do pracy terapeutycznej. Dobór uczelni miał charakter celowy i obejmował jednostki akademickie, które udostępniły aktualną dokumentację programową na swoich stronach internetowych. Analizie poddano materiały pięciu uczelni zlokalizowanych na terenie Polski. Badaniem objęto opisy efektów kształcenia, programy nauczania oraz sylabusy obowiązujące w

roku akademickim 2025/2026 na studiach pierwszego stopnia i studiach podyplomowych. Metodę analizy dokumentów przyjęto zgodnie z ujęciem Mieczysława Łobockiego (2000), który wskazuje, że stanowi ona wartościową metodą badań pedagogicznych, umożliwiającą poznanie i interpretację dokumentów związanych z działalnością edukacyjną. Programy studiów i sylabusy potraktowano jako wiarygodne źródło danych pozwalające na analizę założeń, treści i efektów kształcenia na kierunku pedagogika terapeutyczna. Badania przeprowadzono z wykorzystaniem jakościowej analizy treści. Analizie poddano opisy modułów i przedmiotów, efekty uczenia się oraz treści programowe odnoszące się do wykorzystania muzyki, elementów muzykoterapii i innych form oddziaływania muzycznego w procesie wspierania rozwoju i edukacji osób ze specjalnymi potrzebami. W szczególności uwzględniono: obecność przedmiotów poświęconych muzykoterapii lub wykorzystujących muzykę w terapii i edukacji, liczbę godzin przeznaczonych na realizację tych treści, zakładane efekty uczenia się w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych oraz miejsce omawianych zagadnień w strukturze programu studiów.

Przyjęte kryteria analizy umożliwiły ocenę zakresu przygotowania studentów do wykorzystywania muzyki i elementów muzykoterapii w praktyce pedagogicznej oraz identyfikację dominujących rozwiązań programowych stosowanych w kształceniu pedagogów terapeutycznych. Na podstawie uzyskanych wyników zaproponowano autorską **definicję kompetencji** muzykofiletycznych **pedagoga terapeutycznego, możliwych do rozwijania w toku studiów na analizowanym kierunku.**

Prezentacja i analiza wyników

Przygotowanie specjalistów w zakresie pedagogika terapeutyczna stanowi istotny i potrzebny element współczesnego polskiego pejzażu akademickiego, odpowiadając na dynamicznie zmieniające się potrzeby społeczne, edukacyjne i zdrowotne. Oferta dydaktyczna realizowana jest w oparciu o podstawę prawna kształcenia Ministerstwa Edukacji i Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Dz. U., 2023). Wzrost liczby dzieci, młodzieży i osób dorosłych wymagających specjalistycznego wsparcia psychopedagogicznego, terapeutycznego oraz inkluzyjnego sprawia, że zapotrzebowanie na wysoko wykwalifikowanych specjalistów w tym obszarze systematycznie rośnie. Popularność kierunku wynika z rosnącej świadomości znaczenia wczesnego wspomagania rozwoju, edukacji włączającej, profilaktyki zaburzeń rozwojowych oraz kompleksowego wsparcia osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Współczesny system edukacji, opieki społecznej i ochrony zdrowia poszukuje specjalistów posiadających

Tabela 1

Kształcenie w specjalności pedagogika terapeutyczna wybranych uczelni wyższych

Uczelnia	Forma kształcenia	Obszar kształcenia
IDES Wrocław, wcześniej Uniwersytet Dolnośląski, https://www.ideis.pl/wroclaw	Studia I stopnia, Terapia pedagogiczna z elementami arteterapii, tryb niestacjonarny, hybrydowy,	Przegotowanie do prowadzenia zajęć wspierających rozwój dzieci z trudnościami w uczeniu się, pomagając im w osiąganiu lepszych wyników edukacyjnych. Wykorzystanie sztuki do terapii dzieci i młodzieży, rozwijając ich kreatywność oraz wspierając procesy emocjonalne i społeczne.
Akademia Górnośląska im. W. Korfantego w Katowicach https://www.gwsh.pl	Studia I stopnia, Terapia pedagogiczna z elementami arteterapii, tryb stacjonarny i niestacjonarny,	Specjalność łączy klasyczne metody korekcyjno-kompensacyjne z technikami artystycznymi, takimi jak plastyka, muzyka i teatr. Przygotowuje do pracy w placówkach terapeutycznych, świetlicach środowiskowych, poradniach oraz ośrodkach wsparcia.
Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej https://www.aps.edu.pl	Studia podyplomowe (niestacjonarne) – Terapia pedagogiczna, tryb niestacjonarny	oferta dla nauczycieli zdobywających dodatkowe kwalifikacje w zakresie terapii pedagogicznej. Przygotowania do wykonywania zawodu pedagoga, terapeuty i rewalidatora w placówkach edukacyjnych i poradniach specjalistycznych
Uniwersytet Szczeciński https://usz.edu.pl	Studia podyplomowe – Pedagogika leczniczo-terapeutyczna, tryb niestacjonarny	oferta dla nauczycieli zdobywających dodatkowe kwalifikacje w zakresie terapii pedagogicznej i edukacji specjalnej. Przygotowanie do pracy w szpitalach, sanatoriach, placówkach rehabilitacyjnych i szkołach przyszpitalnych.
Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie, https://www.ujd.edu.pl	Studia podyplomowe Terapia pedagogiczna z arteterapią, tryb niestacjonarny	program dla nauczycieli, wychowawców, pedagogów i psychologów szkolnych, animatorów kultury z przygotowaniem pedagogicznym, pracujących z dziećmi i uczniami: przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych, szkół podstawowych, gimnazjów, szkół ponad-gimnazjalnych, ośrodków szkolno-wychowawczych.

interdyscyplinarne kompetencje, łączące wiedzę pedagogiczną, psychologiczną i terapeutyczna.

Źródło: badania własne, kwerenda stron internetowych wybranych uczelni polskich.

W Polsce, jak wskazuje kwerenda internetowa wybranych uczelni, należy rozróżnić kierunek studiów, specjalność w ramach pedagogiki lub pedagogiki specjalnej oraz studia podyplomowe. Obecnie pedagogika terapeutyczna zdecydowanie częściej jest realizowana jako specjalność lub zakres kształcenia w obrębie pedagogiki albo pedagogiki specjalnej, natomiast szeroko występuje w ofercie studiów podyplomowych.

Największą grupę odbiorców stanowią czynni nauczyciele, pedagodzy, psychologowie i logopedzi, którzy chcą uzyskać dodatkowe kwalifikacje bez rezygnowania z pracy zawodowej. Dlatego większość uczelni oferuje ten zakres w formule: studiów podyplomowych, studiów niestacjonarnych (weekendowych lub hybrydowych) oraz programów kwalifikacyjnych dla nauczycieli. Każde z nich różni się liczbą godzin przeznaczonych do realizacji oraz propozycja zajęć dydaktycznych. Studia licencjackie prowadzone są zwykle w wymiarze ok. 700 godzin dydaktycznych, natomiast studia podyplomowe ok. 400 godzin. **Standard kształcenia w zakresie pedagogiki leczniczo-terapeutycznej** (oraz pokrewnej pedagogiki korekcyjnej czy terapii pedagogicznej) stanowi integralną część standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu **nauczyciela pedagoga specjalnego.** Reguluje go Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela, z późniejszymi zmianami **(Dz. U. 2024).**

Dla specjalności „Terapia pedagogiczna z elementami arteterapii» przewidziano przedmioty kierunkowe takie jak: podstawy teoretyczne terapii pedagogicznej, diagnostyka psychopedagogiczna, psychologia rozwojowa i wychowawcza, diagnoza i terapia logopedyczna, pedagogika specjalna, elementy metodyki nauczania przedszkolnego i wczesnoszkolnego, metodyka zajęć korekcyjno-kompensacyjnych, elementy socjoterapii, arteterapia – sztuki plastyczne, psychologia kliniczna dzieci i młodzieży, profilaktyka w szkole, wspomaganie rozwoju dziecka, arteterapia w pracy z dziećmi i młodzieżą, elementy muzykoterapii, trening twórczości, podstawy choreoterapii, biblioterapia, terapia oparta na dramatyzacji, projekt edukacyjno-terapeutyczny czy konwersatorium dyplomowe. Przyznać należy, że wykaz przedmiotów nieco równi się w zależności od uczelni i trybu kształcenia, aczkolwiek ich zakres zbieżny jest z ogólnymi wymogami.

Zgodnie z wyznaczonym w tytule tematem, wartym uwagi jest przedmiot „Elementy muzykoterapii», włączony do bloku kształcenia specjalistycznego. Elementy muzykoterapii dla studentów pedagogiki terapeutycznej obejmują praktyczne techniki wykorzystujące dźwięk, rytm i ruch. Wspierają one rozwój emocjonalny, poznawczy i społeczny podopiecznych oraz pomagają w redukcji stresu. Główne nurty i ćwiczenia integrujące muzykoterapię z edukacją specjalną opartą się na trzech podstawowych podejściach. Pierwszy z nich to nurt muzykoterapeutyczny obejmujący podejście aktywne (rekreacyjne). W nim znalazły się wspólne muzykowanie, śpiewanie, klaskanie i gra na instrumentach, stymulujące zmysły i motorykę. Podejście recepcyjne obejmujące słuchanie odpowiednio dobranej muzyki w celu relaksacji, wizualizacji lub wyciszenia emocjonalnego. Podejście improwizacyjne polega na swobodnym tworzeniu dźwięków za pomocą głosu lub prostych instrumentów w celu wyrażania emocji. Podejście para kompozytorskie, na które składa się pisanie tekstów do piosenek lub układanie prostych melodii. Drugi nurt obejmuje narzędzia i techniki pedagoga. W nim na czoło wysuwa się ruch rozwijający i świadomość ciała, który ukierunkowany został na synchronizację ruchu z muzyką, reagowanie na zmianę tempa i dynamiki. Kolejnym są instrumenty perkusyjne z tzw. instrumentarium Carla Orffa, wykorzystywane do wyładowania napięć i wyrażania emocji w bezpieczny sposób. Do tej grupy należy również aktywne słuchanie muzyki, w ramach którego podejmowane działania koncentrują się na uczeniu się skupienia uwagi i interakcji społecznej poprzez przypisywanie ruchu i gestów do konkretnych fragmentów utworu muzycznego. Trzecim nurtem są cele terapeutyczne w edukacji, które skoncentrowane zostały na sferze emocjonalnej, stanowiąc pomoc w odreagowaniu stresu, leków i napięć, sferze komunikacyjnej ułatwiającej kontakt z otoczeniem, zwłaszcza w pracy z osobami z niepełnosprawnościami i w spektrum autyzmu oraz sferze poznawczej koncentrującej się na poprawie koncentracji uwagi i aktywizacji pamięci słuchowej.

Analizowany sylabus muzykoterapii na kierunku pedagogika terapeutyczna łączy teorię psychologiczno-pedagogiczną z praktycznymi technikami pracy z dźwiękiem. Program obejmuje **metody aktywne** (improwizację, śpiew, grę) oraz **receptywne** (relaksację, wizualizację). Głównymi celami kształcenia w ramach przedmiotu są: rozwój kompetencji w nabywaniu umiejętności wykorzystania muzyki w profilaktyce, terapii i rehabilitacji. Diagnoza i wsparcie, obejmuje umiejętność diagnozowania potrzeb uczestników oraz dobierania odpowiednich form muzykoterapeutycznych. Natomiast integracja społeczna, koncentruje się na wspieraniu komunikacji, redukcji leków i stresu.

Opisywany przedmiot nie tylko posiada wyznaczone ramy programowe, ale również cztery moduły przedmiotowe. Pierwszy dotyczy podstaw muzykoterapii, w którym znalazły się:

zarys historii i definicji, wpływ muzyki na psychikę i procesy psychosomatyczne człowieka oraz aspekty anatomiczne i fizjologiczne odbioru dźwięku. W drugi opisany został warsztat metodyczny, a w nim: metody aktywne (praca z głosem, rytmem, proste instrumentarium perkusyjne), metody receptywne („muzyczna apteczka», techniki relaksacyjne Schultza i Jacobsona) oraz projektowanie i prowadzenie autorskich zajęć muzykoterapeutycznych. W trzecim znalazło się lokowanie muzykoterapii w edukacji i rehabilitacji. W module tym znalazły się: praca z dziećmi z zaburzeniami spektrum autyzmu (ASD) oraz ADHD, terapia osób z niepełnosprawnością intelektualna i ruchową oraz muzykoterapia grupowa i indywidualna. Czwarty dotyka zagadnień etyki i warsztatu własnego terapeuty. W nim znalazły się: etyka pracy pedagoga-terapeuty, praca nad własna emisją głosu i świadomością ciała oraz praktyki i hospitacje zajęć terapeutycznych.

W zależności od liczy godzin przeznaczonych na omawiany przedmiot, zakres jego realizacji (ze względu na liczbę godzin – 10-20 w cyklu) zazwyczaj był ograniczony. Zarówno liczba godzin, jak i zakres treści pozwala na realizację zajęć muzykoterapeutycznych w bardzo ograniczonym zakresie, często nie wykraczającym poza poziom informacyjny. Warto zatem dokonać pewnego przewartościowania i zastąpienie nazwy „Elementy muzykoterapii» na bardziej przejrzystą „Muzykofiletyka w pracy pedagoga terapeuty». W takim ujęciu dokona się inne spojrzenie na kompetencje pedagoga terapeutycznego w zakresie realizacji zadań wynikających z zastosowania muzyki i jej form aktywności w pracy terapeutycznej, które pozwoli na racjonalną organizację zajęć.

Wnioski i implikacje dla praktyki kształcenia pedagogów

W celu zwiększenia wartości naukowej opracowania jego część analityczną osadzono na **modelu refleksyjnej praktyki akademickiej**, wykraczając poza opisowy charakter prezentacji prowadzonych zajęć. Doświadczenia dydaktyczne potraktowano jako materiał empiryczny poddany krytycznej analizy i interpretacji, co umożliwiło sformułowanie wniosków odnoszących się do szerszego kontekstu kształcenia pedagogów terapeutycznych. Przeprowadzona analiza wskazuje na jedną z istotnych słabości obowiązujących programów studiów – marginalizowanie lub całkowite pomijanie systematycznego przygotowania studentów w zakresie arteterapii, w tym działań opartych na muzyce. Jeśli tego rodzaju treści pojawiają się w programach kształcenia, mają najczęściej wymiar incydentalny i ograniczają się do przekazu wiedzy ogólnej, pozbawionej charakteru praktycznego oraz możliwości rozwijania kompetencji niezbędnych do świadomego wykorzystywania aktywności muzycznej w pracy pedagogicznej. Dodatkowym problemem jest nieprecyzyjne posługiwanie się terminologią właściwą dla muzykoterapii. W programach studiów oraz w opisie efektów kształcenia pojawiają się pojęcia zaczerpnięte z tej dyscypliny, mimo że realizowane zajęcia nie zapewniają osiągnięcia kompetencji wymaganych do prowadzenia profesjonalnej terapii muzyką. Taka praktyka może prowadzić do zacierania granic pomiędzy edukacją muzyczną, działaniami muzykofiletycznymi a muzykoterapią jako odrębną profesją wymagającą specjalistycznego przygotowania, praktyki klinicznej oraz odpowiednich kwalifikacji zawodowych. W konsekwencji istnieje ryzyko błędnego utożsamiania aktywności wspierających rozwój i wychowanie z oddziaływaniami terapeutycznymi, które powinny być prowadzone wyłącznie przez osoby posiadające odpowiednie kompetencje zawodowe.

W odpowiedzi na zidentyfikowane luki programowe oraz potrzebę precyzyjniejszego określenia zakresu przygotowania przyszłych pedagogów terapeutycznych zaproponowano autorski model kompetencji muzykofiletycznych studenta pedagogiki terapeutycznej. Model ten ma charakter integrujący i obejmuje trzy wzajemnie powiązane wymiary. Pierwszy z nich **– wymiar poznawczy** – odnosi się do zdobycia i uporządkowania wiedzy z zakresu podstaw muzyki, form aktywności muzycznej oraz ich znaczenia dla rozwoju człowieka. Obejmuje również znajomość możliwości i ograniczeń wykorzystywania muzyki w działaniach edukacyjnych, wychowawczych i wspierających rozwój, przy jednoczesnym rozróżnianiu tych działań od profesjonalnej muzykoterapii. Drugi **– wymiar praktyczny** – koncentruje się na rozwijaniu umiejętności planowania, organizowania i prowadzenia aktywności muzykofiletycznych adekwatnie do wieku, możliwości i potrzeb uczestników oraz zakładanych celów pedagogiczno-terapeutycznych. Zakłada on także kompetencję do świadomego doboru metod, środków i form pracy, z uwzględnieniem indywidualizacji oddziaływań oraz zasad bezpieczeństwa. Trzeci – **wymiar refleksyjno-etyczny** – obejmuje kształtowanie postawy odpowiedzialności zawodowej, krytycznej refleksji nad własną praktyką oraz świadomości granic posiadanych kompetencji. Szczególne znaczenie przypisuje się tutaj umiejętności rozpoznawania sytuacji wymagających współpracy interdyscyplinarnej oraz kierowania uczestników do specjalistów, w tym wykwalifikowanych muzykoterapeutów.

Konsekwencją przeprowadzonej analizy stało się również sformułowanie autorskiej definicji kompetencji muzykofiletycznych pedagoga terapeutycznego. Można je określić jako zintegrowany zbiór wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych, umożliwiających świadome, odpowiedzialne i etyczne wykorzystywanie muzyki oraz aktywności muzycznych w działaniach edukacyjnych, wychowawczych i wspierających rozwój osób ze zróżnicowanymi potrzebami. Kompetencje te obejmują także zdolność

do stosowania prostych technik inspirowanych osiągnięciami muzykoterapii wyłącznie w zakresie niewymagającym kwalifikacji terapeutycznych, przy jednoczesnym zachowaniu świadomości granic własnych kompetencji oraz gotowości do współpracy z wykwalifikowanymi muzykoterapeutami i przedstawicielami innych profesji pomocowych.

Przedstawiony model (Tabela 2) może stanowić punkt wyjścia do projektowania programów kształcenia pedagogów terapeutycznych, których celem jest nie tylko przekazywanie wiedzy o muzyce, lecz przede wszystkim rozwijanie kompetencji umożliwiających odpowiedzialne i metodycznie uzasadnione wykorzystywanie aktywności muzycznej w praktyce pedagogicznej. Jednocześnie model ten porządkuje relacje pomiędzy muzykofiletyką a muzykoterapią, wyznaczając wyraźne granice kompetencyjne oraz podkreślając znaczenie współpracy interdyscyplinarnej w działaniach wspierających rozwój i dobrostan osób ze specjalnymi potrzebami.

Cel główny przedmiotu ukierunkowano na przygotowanie przyszłych pedagogów terapeutycznych do planowania, realizowania i ewaluowania działań muzykofiletycznych wspierających rozwój dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi. Założono, że proces kształcenia będzie sprzyjał rozwijaniu kompetencji umożliwiających świadome, odpowiedzialne i metodycznie uzasadnione wykorzystywanie muzyki oraz różnorodnych form aktywności muzycznej w działaniach edukacyjnych, wychowawczych i wspierających rozwój, z wyraźnym rozróżnieniem pomiędzy muzykofiletyką a profesjonalną muzykoterapią. Cele szczegółowe przedmiotu obejmują przygotowanie studenta do rozumienia teoretycznych podstaw muzykofiletyki, z uwzględnieniem wiedzy o możliwościach i ograniczeniach wykorzystania muzyki oraz podstawowych założeń muzykoterapii. Istotnym założeniem jest również rozwijanie wiedzy dotyczącej wpływu muzyki na funkcjonowanie poznawcze, emocjonalne, społeczne i psychoruchowe człowieka, a także kształcenie umiejętności doboru aktywności muzycznych adekwatnie do potrzeb, możliwości i potencjału uczestników. Program przedmiotu zakłada ponadto przygotowanie studentów do projektowania zajęć wykorzystujących śpiew, rytm, ruch, improwizację i ekspresję muzyczną, stosowania muzyki jako narzędzia wspierającego integrację grupy i komunikację interpersonalną oraz wykorzystywania elementów relaksacji przy muzyce w działaniach o

Tabela 2

Model projektowy kompetencji muzykofiletycznych pedagoga terapeutycznego

Komponent kompetencji	Charakterystyka
Wiedza	podstawy muzykoterapii/muzykofiletyki, rozwój człowieka, mechanizmy oddziaływania muzycznego;
Umiejętności	planowanie i prowadzenie aktywności muzycznych o celach edukacyjnych i wspierających, obserwacja i ewaluacja;
Kompetencje społeczne	komunikacja, współpraca interdyscyplinarna, budowanie relacji;
Kompetencje etyczne i refleksyjne	świadomość granic własnych kompetencji, odpowiedzialność zawodowa, autorefleksja.

Źródło: opracowanie własne

charakterze edukacyjnym i wspierającym rozwój. Ważnym elementem kształcenia jest również nabycie umiejętności planowania i przeprowadzania ewaluacji własnych działań.

Zakładane efekty uczenia się obejmują trzy komplementarne obszary: wiedzę, umiejętności oraz kompetencje społeczne. W zakresie wiedzy student poznaje podstawowe koncepcje muzykofiletyki i edukacji muzycznej, rozumie znaczenie aktywności muzycznej dla rozwoju człowieka oraz zna metody aktywizujące wykorzystujące muzykę w pedagogice terapeutycznej. Posiada również wiedzę dotyczącą zasad bezpieczeństwa i organizacji zajęć opartych na aktywności muzycznej oraz świadomość granic kompetencyjnych pedagoga terapeutycznego w odniesieniu do muzykoterapii. W obszarze umiejętności student nabywa zdolność planowania, prowadzenia i ewaluowania zajęć muzykofiletycznych. Potrafi organizować ćwiczenia rytmiczne, wokalne i ruchowe, dobiera repertuar odpowiedni do wieku oraz możliwości uczestników, wykorzystywać instrumentarium perkusyjne, instrumenty alternatywne i przedmioty codziennego użytku jako środki ekspresji muzycznej, a także projektować improwizacje ruchowe i wokalne oraz tworzyć pejzaże dźwiękowe. Uzyskane kompetencje umożliwią mu opracowywanie autorskich scenariuszy zajęć wspierających rozwój kompetencji społecznych, komunikacyjnych i emocjonalnych uczestników. W zakresie kompetencji społecznych student rozwija postawę otwartości na twórcze i innowacyjne metody pracy, wykazuje gotowość do współpracy zespołowej oraz respektuje indywidualne potrzeby i możliwości uczestników zajęć. Kształtuje również umiejętność krytycznej refleksji nad własną praktyką pedagogiczną, dostrzega granice swoich kompetencji zawodowych oraz jest przygotowany do podejmowania współpracy interdyscyplinarnej z przedstawicielami innych profesji

pomocowych, w szczególności z wykwalifikowanymi muzykoterapeutami.

Dobór literatury przedmiotu podporządkowano założeniu łączenia klasycznych i współczesnych opracowań z zakresu muzykoterapii, edukacji muzycznej oraz pedagogiki specjalnej. Wśród rekomendowanych publikacji znalazły się prace Elżbiety Galińskiej (2026), Krzysztofa Stachyry (2024), Clive'a Robbinsa i Paula Nordoffa (2008), Alfreda A. Tomatisa (1995), Renaty Borowieckiej (2004), Macieja Kieryła (2014), Aldony Gąsienicy-Szostak (2003) oraz innych autorów podejmujących problematykę wykorzystania muzyki w edukacji, wspieraniu rozwoju i działaniach o charakterze terapeutycznym.

Konkluzje

W konkluzji należy podkreślić, że pedagog terapeutyczny, podobnie jak pedagog specjalny, nie posiada – o ile nie uzyskał odrębnych kwalifikacji zawodowych – kompetencji do prowadzenia profesjonalnej muzykoterapii. Prowadzenie procesu terapeutycznego z wykorzystaniem muzyki pozostaje domeną wykwalifikowanych muzykoterapeutów, dysponujących specjalistycznym przygotowaniem teoretycznym i praktycznym. Granica ta powinna być jednoznacznie akcentowana zarówno w programach kształcenia akademickiego, jak i w praktyce zawodowej, aby zapobiegać zacieraniu różnic pomiędzy oddziaływaniami pedagogicznymi a terapeutycznymi. Nie oznacza to jednak ograniczenia możliwości wykorzystywania muzyki w pracy pedagoga terapeutycznego. Przeciwnie – muzyka i różnorodne formy aktywności muzycznej mogą stanowić wartościowe narzędzie wspierające proces edukacyjny, wychowawczy oraz rozwojowy, pod warunkiem, że są stosowane zgodnie z celami pedagogicznymi i w granicach posiadanych kompetencji zawodowych. W tym ujęciu działania muzykofiletyczne nie zastępują muzykoterapii, lecz uzupełniają warsztat pracy pedagoga, wzbogacając go o metody sprzyjające rozwijaniu komunikacji, integracji społecznej, ekspresji emocjonalnej, aktywności twórczej oraz dobrostanu uczestników. Zasadniczym celem przygotowania akademickiego powinno być zatem rozwijanie kompetencji muzykofiletycznych przyszłych pedagogów terapeutycznych, rozumianych jako zdolność do świadomego, odpowiedzialnego i etycznego wykorzystywania muzyki w działaniach edukacyjnych i wspierających rozwój, przy jednoczesnym zachowaniu świadomości granic własnych kompetencji. Równie istotne jest kształtowanie gotowości do współpracy interdyscyplinarnej z przedstawicielami innych profesji pomocowych, w szczególności z muzykoterapeutami, psychologami, terapeutami zajęciowymi oraz logopedami. Tak rozumiane przygotowanie odpowiada współczesnym standardom kształcenia akademickiego i może stanowić istotny element podnoszenia jakości wsparcia udzielanego osobom ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi.

REFERENCES

1. Bolger, J. (2019). The Pedagogy and Principles of Teaching Therapeutic Practice with Children and Young People. *Journal of Teaching in Social Work*, 39(2), 181–188. DOI: https://doi.org/10.1080/08841233.2019.1581122

2. Borowiecka, R. (2004). Uczę się z Mozartem. Warszawa: Centrum Edukacji „Rozwój»

3. Chmielińska, A. (2017). Dynamika transgresji twórczych. Studium przypadków pedagogów. Łódź : Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

4. Czerepaniak-Walczak, M. (2001). Kompetencja. W: M. Wójcicka (red.), Jakość kształcenia w szkolnictwie wyższym. Słownik tematyczny (s. 68–72). Warszawa : Centrum Badań Polityki Naukoiwej i Szkolnictwa Wyższego.

5. Day, Ch. (2019). What is teaching abaut? Professionalism and the limitations of standarnd and competetences. *European Journal of Education*, 54(3), 315-318, https://doi.org/10.1111/ejed.12348

6. Denek, K. (2005), Ku dobrej edukacji. Toruń-Leszno: Wydawnictwo Akademickie „Akapit».

7. Duraj-Nowakowa. K. (2014). Pedagogiczna przestrzeń diagnozy, profilaktyki i terapii. W: J. Skibska i J. Wojciechowska (red.), Diagnoza i terapia pedagogiczna w przestrzeni edukacyjnej (s. 11–19). Kraków : Libron – Filip Lohner.

8. Dz.U. (2023). Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z` dnia 14 września 2023 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli, poz. 2102.

9. Dz.U. (2024). Obwieszczenie Ministra Nauki z dnia 9 lutego 2024 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela, poz. 453.

10. Ecclestone, K., Hayes D. (2008). The Dangerous Rise of Therapeutic Education. London: Routledge, https://doi.org/10.4324/9780203870563

11. Galińska, E. (2026). Muzyka jako medium terapeutyczne. Muzyka metaforą człowieka, jego życia i choroby. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

12. Gąsienica-Szostak, A. (2003). Muzykoterapia w rehabilitacji i profilaktyce. Warszawa: PZWL.

13. Gnitecki, J. (2005). Kompetencje nauczyciela w cywilizacji informatycznej. W: H. Moroz (red.), Rozwój zawodowy nauczyciela (s. 119–132). Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls».

14. Jarkowska, A. E. (2004). Muzyka jako elementy wychowania w rozwoju dziecka z niepełnosprawnością. Tychy: Maternus Media.

15 Jastrząb, J. i Baczała, D. (2011), Wybrane zagadnienia z pedagogiki korekcyjno-kompensacyjnej. Wzorzec terapeuty. Pedagogika Toruńska, Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK.

16. Kataryńczuk-Mania, L. (2022). Muzykoterapia z perspektywy pedagogicznej: wybrane postulaty i refleksje. W: P. Cylulko i J. Gładyszewska-Cylulko (red.), Muzykoterapia: od pionierskiej działalności do kreatywnej twórczości (s. 137–154). Wrocław: Wydawnictwo Akademii Muzycznej im. Karola Lipińskiego.

17. Kierył, M. (2004). Elementy terapii i profilaktyki muzycznej. Warszawa: Co. Maciej Kierył.

18. Kierył, M. (2014). Relaks. Aktywizacja. Warszawa: WSiP.

19. Kijowska, J., M. (2014). Praca terapeuty pedagogicznego z perspektywy studentów. W: J. Skibska i J. Wojciechowska (red.), Diagnoza i terapia pedagogiczna w przestrzeni edukacyjnej (s. 21–37). Kraków: Libron – Filip Lohner.

20. Kisiel, M. (2007). Pedagogiczno-dydaktyczne aspekty wykorzystania muzyki w stymulacji rozwoju dziecka. Dąbrowa Górnicza: Wydawnictwo Naukowe WSB.

21. Konaszkiewicz, Z. (1988). Muzykoterapia w pedagogice terapeutycznej. Zeszyty Naukowe Akademii Muzycznej we Wrocławiu, 45, 19–33.

22. Konieczna, E. J. (2022). Arteterapia w teorii i praktyce. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls».

23. Konieczna-Nowak L. (2013). Wprowadzenie do muzykoterapii. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls».

24. Lecourt, E. (2008). Muzykoterapia, czyli jak wykorzystać siłę dźwięków, tłum. L. Teodorowska. Katowice: Videograf II.

25. Łobocki, M. (2000). Metody i techniki badań pedagogicznych. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls».

26. Martínez-Hierrezuelo, Y. & Bernabé Villodre, M. del M. (2025). Perceptions of future teachers of Therapeutic Pedagogy on an intercultural music workshop. International Journal of Inclusive Education, 29(8), 1217–1233, https://doi.org/10.1080/13603116.2023.2263448

27. Orieščikova, H. (2020). Music therapy or music philetics in school? *Kultura – Przemiany – Edukacja*, 8, 162–173, http://repozytorium.ur.edu.pl/handle/item/6215

28. Parol, R. (2009). Rozwijanie umiejętności terapeutycznych. W: E. Przygońska i I. Chmielewska (red.), Nauczyciele wobec wyzwań współczesności: doświadczenia – badania – koncepcje. Łódź: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej.

29. Radwańska, A. (2018). Terapia pedagogiczna. Scenariusz zajęć. Poradnik dla terapeuty u nauczyciela. Warszawa: Difin.

30. Robbins, C. i Nordoff, P. (2008). Terapia muzyką w pracy z dziećmi niepełnosprawnymi, tłum. A. Bryndal i E. Masiak. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls».

31. Saks, O. (2007). Musicophilia. Tales of Music and the Brain. New York: Vintage Books.

32. Saks, O. (2009). Muzykofiia. Opowieść o muzyce i mózgu, tłum J. Łoziński. Poznań: Zysk i s-ka.

33. Stachyra, K. (2024). Muzykoterapia receptywna. Lublin: Wydawnictwo UMCS.

34. Stachyra, K. (2025). Pomiędzy edukacja muzyczną a muzykoterapią. Dwie perspektywy pracy z muzyką. Horyzonty Wychowania, 24(71), 45-55. DOI: https://doi.org/10.35765/hw.2025.2471.06

35. Stankowski, A. (2009) Terapia pedagogiczna – wprowadzenie. Chowanna, 1(32), 9-32. https://doi.org/10.31261/CHOWANNA.2009.32.02

36. Szatan, E. (2014). Rozważania o kompetencjach muzycznych nauczycieli-terapeutów w terapii muzyka. W: D. Beczała i J. Błeszyński (red.), Muzyka w logopedii (s. 61-74). Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika.

37. Tomatis, A. (1995). Ucho i śpiew. Lublin: UMCS.

38. Wosik-Kawala, D. i Zubrzycka-Maciąg, T., red. (2011). Kompetencje diagnostyczne i terapeutyczne nauczyciela. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls».

39. Zińczuk, M. (2021). Kompetencje terapeutyczne nauczyciela w zmieniającej się przestrzeni edukacyjnej. W: A. Karpińska i M. Zińczuk, K. Kowalczuk (red.), Nauczyciel we współczesnej rzeczywistości edukacyjnej (s. 251–265). Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.

Kompetencje muzykofiletyczne studentów pedagogiki terapeutycznej – z doświadczeń dydaktyki szkoły wyższej w Polsce

Mirosław Kisiel
Doktor Habilitowany, Profesor UniwersytetuŚląskiego w Katowicach Instytut Pedagogiki (Poland)
ORCID: 0000-0003-2002-0116

Współczesne kształcenie pedagogów terapeutycznych wymaga rozwijania kompetencji odpowiadających na potrzeby społeczne oraz umożliwiających stosowanie zróżnicowanych metod wspierania rozwoju i edukacji osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Jednym z istotnych obszarów przygotowania zawodowego są kompetencje związane z wykorzystaniem muzyki i elementów muzykoterapii w praktyce pedagogicznej. Celem artykułu jest ukazanie miejsca kompetencji muzykofiletycznych w procesie kształcenia studentów pedagogiki terapeutycznej oraz przedstawienie doświadczeń dydaktycznych wynikających z realizacji zajęć akademickich na polskiej uczelni wyższej. Artykuł ma charakter teoretyczno-praktyczny i opiera się na analizie literatury przedmiotu, dokumentów dydaktycznych oraz doświadczeń autora. W opracowaniu omówiono teoretyczne podstawy kompetencji muzykofiletycznych pedagoga, ich znaczenie w przygotowaniu do pracy z osobami o zróżnicowanych potrzebach rozwojowych, a także zaprezentowano przykłady rozwiązań dydaktycznych wspierających rozwój tych kompetencji. Przedstawiono również wyzwania związane z projektowaniem zajęć z zakresu muzykoterapii oraz możliwości integrowania treści muzykoterapeutycznych z programem studiów pedagogicznych. Zwrócono uwagę na pojęcie „muzykofiletyki» jako nowego terminu określającego dyscyplinę o charakterze artystyczno-pedagogicznym, integrującą edukację muzyczną z działaniami wspierających rozwój jednostki. Wnioski wskazują, że rozwijanie kompetencji muzykofiletycznych może stanowić istotny element przygotowania przyszłych pedagogów terapeutycznych do prowadzenia działań edukacyjnych i wspierających, przy jednoczesnym poszanowaniu granic kompetencji zawodowych pedagoga i muzykoterapeuty.
Słowa kluczowe: kompetencje muzykofiletyczne, pedagogika terapeutyczna, kształcenie akademickie, dydaktyka szkoły wyższej, muzykoterapia, przygotowanie zawodowe pedagogów.

Музикофілетичні компетентності студентів спеціальності «терапевтична педагогіка»: досвід викладання у вищій школі Польщі

Мірослав Кісєль
доктор габілітований, професор Інституту педагогіки Сілезького університету в Катовицях (Польща)
ORCID: 0000-0003-2002-0116

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Сучасна підготовка педагогів-терапевтів вимагає формування компетентностей, що відповідають суспільним потребам і забезпечують можливість застосування різноманітних методів для підтримки розвитку й навчання осіб з особливими освітніми потребами. Важливим складником професійної підготовки є формування компетентностей, пов'язаних із використанням музики та окремих елементів музикотерапії в педагогічній практиці. Метою статті є висвітлення ролі музикофілетичних компетентностей у підготовці студентів спеціальності «Терапевтична педагогіка» та представлення педагогічного досвіду, набутого під час викладання відповідних навчальних курсів у польському закладі вищої освіти. Стаття має теоретико-практичний характер і ґрунтується на аналізі наукової літератури, навчально-методичної документації та власного педагогічного досвіду автора. У ній розкрито теоретичні засади музикофілетичних компетентностей педагога та їхнє значення для підготовки фахівців до роботи з особами, які мають різноманітні освітні й розвиткові потреби. Також наведено приклади педагогічних підходів, що сприяють формуванню цих компетентностей. Окрему увагу приділено викликам, пов'язаним із розробленням навчальних курсів, що містять елементи музикотерапії, а також можливостям інтеграції такого змісту в освітні програми з терапевтичної педагогіки. Розглянуто поняття «музикофілетика» як новий авторський термін, що позначає мистецько-педагогічну дисципліну, яка поєднує музичну освіту з діяльністю, спрямованою на підтримку індивідуального розвитку. У висновках зазначено, що формування музикофілетичних компетентностей може стати важливим складником професійної підготовки майбутніх педагогів-терапевтів, забезпечуючи їхню готовність до здійснення освітньої та підтримувальної діяльності з дотриманням чітких професійних меж між педагогом і музикотерапевтом.
Ключові слова: *музикофілетичні компетентності, терапевтична педагогіка, академічна освіта, дидактика вищої школи, музикотерапія, професійна підготовка педагогів.*